

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 18/2000 rd

Regeringens proposition med förslag till arbetsavtalslag och till vissa lagar som har samband med den

Till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 11 oktober 2000 regeringens proposition med förslag till arbetsavtalslag och till vissa lagar som har samband med den (RP 157/2000 rd) till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att lagutskottet skall lämna utlåtande i saken till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- äldre regeringssekreterare Tarja Kröger, arbetsministeriet
- lagstiftningsrådet Ronald Wrede, utrikesministeriet
- lagstiftningsrådet Marjut Jokela och lagstiftningsrådet Asko Välimaa, justitieministeriet

- tingsdomare Helena Sahlstedt, Helsingfors tingsrätt
- presidenten Pekka Orasmaa, arbetsdomstolen
- advokat Peter Bützow och advokat Jarmo Henriksson, Advokatbyrå Bützow Nordia Ab
- juristen Jorma Rusanen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC
- vicehäradshövding Hannu Rautiainen, Industris och Arbetsgivarnas Centralförbund
- planeringschef Pertti Rauhio, Företagarna i Finland
- juris doktor, docenten Timo Esko
- professor Mika Hemmo
- professor Martti Kairinen
- juris licentiat Ulla Liukkunen.

Samband med andra handlingar

Lagutskottet har haft tillgång till grundlagsutskottets utlåtande till arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet (GrUU 41/2000 rd).

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en totalrevidering av lagen om arbetsavtal. Den nya arbetsavtalslagen skall ersätta lagen om arbetsavtal från 1970.

Arbetsavtalslagen skall precis som den gällande lagen tillämpas på avtal, genom vilket en arbetstagare personligen förbinder sig att utföra arbete för en arbetsgivares räkning under dennes ledning och övervakning och mot lön eller annat vederlag.

De minimianställningsvillkor som skall tillämpas i en anställning bestäms fortfarande enligt de allmänt bindande kollektivavtalen. Nämnden för fastställande av kollektivavtals allmänt bindande verkan skall genom sitt beslut fastställa om ett rikstäckande kollektivavtal är representativt inom sitt tillämpningsområde på ett sådant sätt att det skall anses vara allmänt bindande. Ändring i nämndens beslut kan sökas hos arbetsdomstolen, vars beslut är slutligt.

En av utgångspunkterna för lagförslaget är att inrätta ett ersättningssystem vid ogrundat upphävande av en anställning. Till arbetstagaren skall betalas ersättning till fullt belopp och den skall motsvara minst tre månaders och högst 24 månaders lön.

I propositionen ingår vidare förslag till lagar om ändring av 31 andra lagar.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Lagutskottet har behandlat ärendet inom ramen för sin befogenhet och därvid framför allt tagit upp bestämmelser som har att göra med

- internationell privaträtt (bestämmelser om val av lag)
- processrätt (arbetsdomstolens förändrade roll, processbestämmelser och besvärshöjningar)
- skadeståndsrätt.

1. Arbetsavtalslag

1 kap. 3 §. Formen för ett arbetsavtal och avtalstiden

Enligt 1 mom. kan ett arbetsavtal ingås muntligen eller skriftligen. Meningen är att arbetsavtalet fortfarande skall vara fritt formulerat. Enligt paragrafmotiveringen skall det också kunna ingås i elektronisk form. Detta förutsätter också EU-direktivet om elektronisk handel (2000/31/EG), som antagits i år. Utskottet menar att formuleringen för klarhetens och entydighetens skull och för genomförande av direktivet bör preciseras så att det kompletteras med att ett arbetsavtal också kan ingås i elektronisk form. Utskottet föreslår att 1 kap. 3 § 1 mom. ändras som följer:

Ett arbetsavtal kan ingås muntligen, (ute-sl.) skriftligen eller i elektronisk form.

I 2 mom. föreskrivs om ett arbetsavtals giltighetstid. Ett arbetsavtal gäller tills vidare, om det inte av grundad anledning har ingåtts för viss tid.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så fort som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa med beaktande dels av den utbildning som totalrevideringen av lagen om arbetsavtal kräver, dels de nya kollektivavtalens ikraftträdande.

Den föreslagna bestämmelsen avviker från den gällande sätillvida att där inte ingår detaljerade bestämmelser om villkoren för visstidsavtal, utan bestämmelsen är generellt formulerad. Ändå påpekas det i motiveringen att 2 § 2 mom. i den gällande lagen om arbetsavtal skall beaktas vid bedömning av kravet på grundad anledning. Där nämns som exempel på grunder för att ingå ett arbetsavtal för viss tid arbetets art, vikariat, praktik eller någon annan liknande omständighet eller någon annan anledning som har med företagets verksamhet eller med själva arbetet att göra.

Motiveringen till den föreslagna bestämmelsen ger det intrycket att avsikten inte är att ändra den gällande bestämmelsen från 1984 i sak. Därför är det inte motiverat att ändra lydelsen, framför allt som den föreslagna bestämmelsen är diffusare än den gällande. Utskottet framhåller

att arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet bör överväga en precisering av bestämmelsen till exempel i överensstämmelse med den gällande bestämmelsen.

11 kap. 1 §. På arbetsavtalet tillämplig lag och 2 §. Allmänna lagvalsregler

Romkonventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser sattes i kraft i Finland 1998. Lagutskottet övervägde i samband med behandlingen av regeringens proposition om sättande i kraft av konventionen (RP 103/1998 rd) att ta in bestämmelser om lagval i lagen om arbetsavtal. Utskottet begärde därför utlåtande i saken av det dåvarande arbetspolitiska utskottet. Bägge utskotten (LaUB 14/1998 rd och ApUU 12/1998 rd — RP 103/1998 rd) stannade enhälligt för att lagvals-

bestämmelser inte tas in i lagen om arbetsavtal utan enbart en hänvisning till bestämmelserna i konventionen och att konventionen sätts i kraft i Finland genom en s.k. blancolag. Detta är den normala och allmänna proceduren i det fall att en internationell överenskommelse inte förutsätter kompletterande nationella bestämmelser.

I propositionen föreslås nu en annan typ av lagstiftningsteknik. Regeringen föreslår att en del av bestämmelserna i Romkonventionen skall skrivas in i 11 kap. 1 § arbetsavtalslagen. Paragrafen kompletteras av 2 §, som i motiveringen beskrivs som informativ och som innehåller en hänvisning till konventionen.

Lagutskottet framhåller att regeringen inte anför några sådana motiv som ger anledning att avvika från den regleringsmetod som beslutades för ett par år sedan. Lagutskottet och arbetspolitiska utskottet motiverade sitt val av den gällande regleringstekniken med att Romkonventionen utgör ett sammanhängande komplex, som reglerar valet av lag och som i princip skall tillämpas på alla avtalsförpliktelser som rör fler än en enda stat. Avtalsförpliktelser av denna typ ingår bland annat i lagen om tillämplig lag vid lösöreköp av internationell natur (387/1964), lagen om tillämplig lag vid vissa försäkringsavtal av internationell karaktär (91/1993), sjölagen, växellagen och checklagen. På grund av konventionens stora räckvidd kan lagvalsbestämmelserna med hänsyn till konsekvensen således inte tas in i en enda lag, t.ex. arbetsavtalslagen. Å andra sidan leder det att lagvalsbestämmelserna tas in i flera olika lagar till överlappande och dubbel reglering, eftersom de nödvändiga bestämmelserna i konventionen måste upprepas med samma innehåll i andra lagar. Konventionen utgör en helhet och det är svårt att skilja åt bestämmelserna. För klarhetens och rättssäkerhetens skull är det bättre att bestämmelserna om lagval ingår i en enda författning, Romkonventionen, än att de splittras mellan lagstiftningen om olika rättsområden.

För den gällande lagens metod talar vidare det faktum att lagvalsfrågorna genom Amsterdamfördraget omfattas av gemenskapskompetensen. Vid toppmötet i Wien 1998 blev det överens-

kommet att en översyn av bestämmelserna i Romkonventionen inleds inom två år efter det att Amsterdamfördraget har trätt i kraft den 1 maj 1999. I det sammanhanget omvandlas Romkonventionen till ett gemenskapsinstrument, sannolikt en förordning, som blir direkt tillämplig lagstiftning i medlemsstaterna. Bestämmelserna i förordningen får inte inkorporeras i den nationella lagstiftningen.

Enligt vad utskottet har erfarit stämmer innehållet i föreslagna 11 kap. 1 § inte överens med bestämmelserna i Romkonventionen och de räcker inte heller till för att lösa lagvalsfrågorna. Föreslagna 11 kap. 1 §, som det varit meningen att inkorporera framför allt konventionens artikel 3.1 och artikel 6 i, skiljer sig från bestämmelserna i konventionen. I konventionen finns vidare flera andra viktiga bestämmelser med tanke på valet av lag och de framgår inte av bestämmelserna i 11 kap. Bland dem kan nämnas artikel 20 i konventionen, där det bestäms om gemenskapsrättens företräde i fråga om lagvalsregler på särskilda områden i förhållande till konventionen. Av lagförslaget framgår inte heller att vissa andra internationella konventioner utifrån artikel 21, t.ex. Internationella arbetsorganisationen ILO:s konventioner, går före Romkonventionen.

Avsikten med den föreslagna skrivningen har uppenbarligen varit att problemen med lagvalet i fråga om arbetsavtal som har beröringspunkter med flera stater skall kunna lösas med hjälp av bestämmelserna i arbetsavtalslagen. Denna ambition är i sig lovvärd, eftersom arbetsavtalslagen är allmänt tillgänglig på arbetsplatserna. Men utskottet har påpekat ovan att den föreslagna regleringen inte är lyckad vare sig lagtekniskt eller innehållsligt och att den lätt leder till feltolkningar om de förpliktande bestämmelserna och därmed till att rättssäkerheten försvagas. Utskottet har i sitt ovan nämnda betänkande bedömt det lagtekniska valet också med tanke på informationsvärdet och författningarnas tillgänglighet. Det har lett till att Romkonventionen har publicerats i Finlands författningssamlings fördragsserie och dessutom tagits in i Finlands lag. I lagboken ingår dessutom strax efter

den behöriga paragrafen i lagen om arbetsavtal en hänvisning till var i lagboken konventionen står att finna.

På dessa grunder framhåller utskottet

att 11 kap. 1 § bör ändras i överensstämmelse med den gällande bestämmelsen och att 2 § stryks i lagförslaget.

Utskottet påpekar att den skrivning som här föreslås också svarar mot syftet med propositionen. Enligt motiveringen är meningen nämligen inte att ändra på de nuvarande bestämmelserna i sak. De bestämmelser som föreslås i propositionen innebär däremot förändringar i sak, som ovan har anförts.

12 kap. Skadeståndsskyldighet

Allmänt. I kapitlet finns bestämmelser som föreskriver att en part i ett arbetsavtal är skyldig att ersätta den andra parten för skador till följd av avtalsförhållandet. Skadeståndsskyldigheten är uppdelad i två kategorier: Allmän skadeståndsskyldighet och ersättning för ogrundat upphävande av arbetsavtal.

I 1 § ingår allmänna bestämmelser om skyldigheten att betala skadestånd och kriterierna för skyldigheten. I kapitlet bildar 2 och 3 § en enhetlig ersättningsmekanism. Regelverket har visat sig vara både svårtytt och tvetydigt.

Enligt vad utskottet erfarit har regelverket skrivits in i lagen eftersom den vedertagna tolkningen av 51 § i den gällande lagen har ansetts vara otillfredsställande. Vedertagen rättspraxis vid lagstridig uppsägning av ekonomiska skäl eller av produktionsorsaker (så kallade kollektiva orsaker) har sedan 1995 varit att arbetslöshetsförmånerna för arbetslöshetstiden dras av från skadestånd som en arbetstagare får, till den del han eller hon inte har varit med och betalat sitt utkomststöd vid arbetslöshet. Arbetsgivaren har dock inte varit skyldig att återbetala den del som har dragits av på skadeståndet till den som betalat ut arbetslöshetsstödet. Det betyder att arbetsgivaren får en förmån på Folkpensionsanstaltens eller arbetslöshetsförsäkringsfondens bekostnad.

I mars 2000 fattade justitiekanslern i statsrådet ett beslut där han ansåg att det är nödvändigt att förtydliga rättsläget genom en uttrycklig lagbestämmelse. I beslutet fäster justitiekanslern särskilt avseende vid ett yttrande i frågan från social- och hälsovårdsministeriet. Ministeriet anser att arbetsgivarnas skadeståndsskyldighet och likabehandlingen av dem bättre kan fullföljas, om det föreskrivs om regressrätt för arbetslöshetskassan vid skadestånd enligt 51 § arbetsavtalslagen när skadeståndstagaren samtidigt har fått inkomstrelaterad dagpenning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Av beslutet framgår också att justitiekanslern anser att frågan bör lösas med tillräcklig hänsyn till de rättigheter och skyldigheter som parterna i avtals-, skadestånds- och arbetslöshetsskyddsfrågor har, när det gäller såväl arbetstagare och arbetsgivare som staten.

Efter beslutet kom beredningen i gång med det lagförslag till ett enhetligt skadeståndssystem som nu ingår i propositionen. I propositionen föreslås arbetsavtalslagens bestämmelser om ersättning vid olagligt upphävande av ett arbetsförhållande bli ändrade. Ersättningssystemet samordnas genom att den samlade prövning som föreslås ingå i 2 § 2 mom. tillämpas dels på olaglig uppsägning på individuella grunder, dels på skadestånd för uppsägning av otillräckliga ekonomiska skäl eller produktionsorsaker. En annan betydande ändring jämfört med den gällande lagen och rättspraxis är att lagen föreslås få bestämmelser för hur skadestånd vid olagligt upphörande av ett anställningsförhållande och samtidigt utbetalda arbetslöshetsförmåner skall samordnas. Samordning är obligatorisk oavsett på vilka grunder ett anställningsförhållande har upphört. När de jämkas bestäms beloppet för arbetstagarens skadestånd och återbetalning till den som har betalat ut arbetslöshetsersättning. Skyldigheten att jämka beloppen är tänkt att också gälla skadestånd för olaglig permittering med stöd av 1 § i kapitlet.

Med stöd av kompletterande utredning anser utskottet det föreslagna enhetliga ersättningsystemet lämpligt med avseende på alla parter. Däremot är det sätt på vilket de arbetslöshetsför-

måner som arbetstagaren har fått skall beaktas för den tid arbetstagaren är skadeståndsskyldig inte tillräckligt tydligt med avseende på domstolsverksamheten, påpekar utskottet med hänvisning till erhållen utredning. De domare som utskottet hört har påpekat att det inte är självklart att bestämmelserna kommer att kunna tillämpas i domstol.

Utskottet föreslår närmare ändringar med förklaringar nedan i syfte att förtydliga bestämmelserna och komplettera dem med nödvändiga processregler. Målet är att bestämmelserna inte skall ändra den nuvarande skadeståndsnivån, men att de skall balanseras på det sätt som justitiekanslern förutsätter i sitt beslut.

12 kap. 1 §. Allmän skadeståndsskyldighet. I 1 mom. föreslås dels en generell bestämmelse om allmän skadeståndsskyldighet, dels en hänvisning till det undantag som består i att skadeståndsskyldigheten beror på att ett arbetsavtal upphävs utan grundad anledning.

Under utskottsbehandlingen har det visat sig att hänvisningen i 3 § missförstås, om båda bestämmelserna ingår i samma moment. Därför är det skäl att dela upp 1 mom. på två moment.

Utskottet föreslår

att 12 kap. 1 § får följande lydelse:

1 §

En arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot eller åsidosätter skyldigheter som följer av ett arbetsavtal eller av denna lag skall ersätta arbetstagaren för den skada som därigenom uppkommit. (*Utesl.*)

Med avvikelse från bestämmelsen i 1 mom. bestäms ersättningsskyldigheten likväl i enlighet med 2 §, om ett arbetsavtal har upphävts i strid med grunderna i 1 kap. 4 § eller 7 eller 8 kap. (Nytt 2 mom.)

(3 och 4 mom. som i 2 och 3 mom. i RP)

12 kap. 2 §. Ersättning för ogrundat upphävande av arbetsavtal. I 1—3 mom. ingår bestämmelser om ersättning vid olika typer av ogrundat upphävande av arbetsavtal. I 4 mom. ingår en bestämmelse om fördelningen av skadeståndet vid domstolsförfarande. Resten av bestämmelserna i anknytning till förfarandet finns i nästa paragraf.

För att förtydliga bestämmelserna föreslår utskottet att alla procedurbestämmelser samlas i 3 §. Därför föreslår utskottet

att 4 mom. stryks i 12 kap. 2 §.

12 kap. 3 §. Hur arbetslöshetsdagpenning inverkar på betalningen av skadestånd och ersättning. Med hänvisning till det ovanstående föreslår utskottet att bestämmelserna i paragrafen omgrupperas och kompletteras med nödvändiga processbestämmelser enligt följande.

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. om hur och i vilken utsträckning de arbetslöshetsförmåner som en arbetstagare har fått innan domen avkunnas eller meddelas skall beaktas som en faktor som sänker den ersättning som han eller hon tilldöms förs över till 1 mom. Från den ersättning som bestäms utifrån en samlad bedömning skall den del av arbetstagarens utkomstskydd för arbetslösa som avses i paragrafen dras av, i den mån den är ersättning för förlorade löneförmåner på grund av arbetslöshet.

Om ersättningen inte täcker bortfallet av löneförmåner för hela arbetslöshetstiden, får avdraget bara göras på den del av ersättningen som är ersättning för bortfall av löneförmåner. Om arbetslösheten pågår exempelvis 18 månader och domstolen prövar att den totala ersättningen är 10 månader, får arbetslöshetsförmånerna dras av för bara högst 10 månader.

Bestämmelserna i 1 och 2 mom. att arbetsgivaren skall föreläggas att till arbetslöshetsförsäkringsfonden respektive folkpensionsanstalten betala tillbaka det belopp som dras av lyfts över till 3 mom. Däremot föreslår utskottet att bestämmelsen om att domstolen efter en samlad bedömning med stöd av 2 § 2 mom. dessutom skall dela upp ersättningen på materiell och immateriell skada stryks. Utskottet menar att en så-

dan uppdelning inte är förenlig med principen om en totalersättning. Domstolen måste dock självfallet ta hänsyn till saken för att den skall kunna göra avdrag i överensstämmelse med bestämmelserna i 12 kap. 3 §.

Bestämmelsen i 3 mom. att domstolen kan sänka eller slopa avdraget enligt 1 mom. flytts över till 2 mom. Dessutom anser utskottet att bestämmelsen bör skrivas om för att den skall bli en bestämmelse om skälighetsprövning. Det passar bättre in i den skadeståndsrättsliga begreppsapparaten att momentet talar om skälighet.

Bestämmelsen kan tillämpas dels när ett anställningsförhållande upphävs på kollektiva grunder, dels när den upphävs på individuella grunder. Men den har större betydelse vid uppsägning på individuella grunder. Detta hänger samman bland annat med att det måste tas hänsyn till omständigheterna kring upphävandet av arbetsavtalet, men också hur kränkande arbetsgivarens förfarande är och i vilken grad arbetstagaren själv gett anledning till eller medverkat till förfarandet, när ersättning utdöms för uppsägning av orsaker som beror på arbetstagaren själv. Ersättningen ersätter då den ekonomiska skadan, men ofta också kränkningen av arbetstagaren.

Avdraget med stöd av 2 mom. bygger på domstolens prövning. Utifrån bevisning prövar domstolen om det är skäligt att sänka avdraget eller att helt låta bli att göra avdrag.

I 3 mom. ingår alla bestämmelser om domstolsförfarandet.

För att domstolen skall kunna ålägga arbetsgivaren att betala ersättning till arbetslöshetsförsäkringsfonden respektive folkpensionsanstalten är det nödvändigt att alla parter ges möjlighet att bli hörda vid rättegången. Därför kompletteras momentet med en bestämmelse att domstolen skall ge arbetslöshetsförsäkringsfonden, som har hand om medlen för arbetslöshetskassorna, och den arbetslöshetskassa som har betalat ut förmånen möjlighet att bli hörda om frågan gäller inkomstrelaterad dagpenning. Utöver detta föreskriver momentet också att domstolen skall ålägga arbetsgivaren att till arbets-

löshetsförsäkringsfonden betala det belopp som dras av på ersättningen och sända beslutet till fonden.

När en arbetstagare har fått dagpenning i enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa eller arbetsmarknadsstöd skall folkpensionsanstalten inkallas för att bli hörd vid rättegången och avdraget åläggs att betalas till folkpensionsanstalten.

Domstolens beslut kan verkställas direkt.

I 4 mom. ingår propositionens samtliga bestämmelser om förlikning. Under behandlingen i utskottet har det visat sig att förlikning inte är ett lämpligt ord. Propositionen avser att parterna fortfarande kan komma överens om skadestånd, förutsatt att de lagstadgade villkoren beaktas i avtalen. Därför föreslår utskottet att i bestämmelsen skall användas den avtalsrättsliga termen "avtal" och inte den processrättsliga termen "förlikning".

Avtalen kan ta hänsyn till andra faktorer än de som nämns i 2 § 2 mom. Utskottet menar att det här är motiverat att kräva specificering av materiell och immateriell skada, även om det i 1 mom. med hänsyn till domstolsverksamheten är bättre att föreskriva om avdrag på den totala ersättningen utan specificeringsskyldighet.

Paragrafens 4 mom. skall också tillämpas när förlikning mellan parterna fastställs genom dom. Skillnaden mellan ett avtal och förlikning fastställd av domstol är att en förlikning kan verkställas direkt, men att det krävs ett domstolsbeslut för att ett avtal skall kunna verkställas med tvång.

Paragrafens 5 mom. är nytt. Enligt motiveringen till propositionen är ersättningarna på grundval av olaglig permittering när det gäller utkomstskydd för arbetslösa avsedda att vara jämställda med ersättningarna på grund av olagligt upphävande av ett arbetsförhållande. Bestämmelserna bör förtydligas, anser utskottet. Därför finns det en särskild bestämmelse om saken i paragrafen.

På grundval av det ovanstående föreslår utskottet

att 12 kap. 3 § ändras enligt följande:

3 §

Hur arbetslöshetsdagpenning inverkar på betalningen av skadestånd och ersättning

Till den del en ersättning som bestäms enligt 2 § är ersättning till arbetstagaren för förlorade löneförmåner på grundval av arbetslöshet innan domen avkunnas eller meddelas skall från ersättningen avdras:

1) 75 procent av den enligt förtjänsten avvägda arbetslöshetsdagpenning som avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/1984) och som arbetstagaren har fått för den ifrågavarande tiden,

2) 80 procent av den grunddagpenning som avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och som arbetstagaren har fått för den ifrågavarande tiden, och

3) arbetsmarknadsstöd som med stöd av lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993) har betalats till arbetstagaren för den ifrågavarande tiden.

(2 mom. utesl.)

Domstolen kan göra ett mindre avdrag från ersättningen än vad som bestäms i 1 mom. eller helt låta bli att göra avdrag, om detta är skäligt med hänsyn till ersättningsbeloppet, arbetstagarens ekonomiska och sociala förhållanden och den kränkning han eller hon anser sig ha blivit utsatt för.

När domstolen behandlar ett ärende som avses i 1 mom. 1 punkten skall den bereda arbetslöshetsförsäkringsfonden och den arbetslöshetskassa som betalat förmånen möjlighet att bli hörda. Domstolen skall ålägga arbetsgivaren att betala det belopp som dragits av från ersättningen till arbetslöshetsförsäkringsfonden och sända en dom eller ett beslut i ärendet som vunnit laga kraft (utesl.) till ar-

betslöshetsförsäkringsfonden (utesl.) för kännedom. Vad som här föreskrivs om arbetslöshetsförsäkringsfonden gäller på motsvarande sätt folkpensionsfonden när den behandlar ett ärende som avses i 1 mom. 2 eller 3 punkten.

Om ett avtal ingås om arbetstagarens ersättningsskyldighet, skall där särskilt nämnas den totala ersättningen med stöd av 2 § och den däri ingående ersättning som skall betalas till arbetstagaren för förlorade löneförmåner på grund av arbetslöshet innan avtalet ingås särskilt nämnas i avtalet. Avdrag från ersättningen skall göras med hänsyn till vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. Arbetsgivaren svarar för att det belopp som dragits av från ersättningen betalas till arbetslöshetsförsäkringsfonden eller folkpensionsanstalten och att en kopia av avtalet sänds till arbetslöshetsförsäkringsfonden eller folkpensionsanstalten för kännedom.

Vad som bestäms om ersättning i enlighet med 2 § tillämpas också på skadestånd som utdöms med stöd av 1 § 1 mom. för ogrundad permittering. (Nytt 5 mom.)

13 kap. 9 §. Tid för väckande av talan.

I paragrafen föreslås att rätten till fordran enligt arbetsavtalslagen, med avvikelser från den allmänna preskriptionstiden om 10 år, skall förfalla när anställningsförhållandet upphör, om talan inte väcks inom två år från det att upphävandet av arbetsavtalet har meddelats.

Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande (GrUU 41/2000 rd) att det genom kollektivavtal inte går att avvika från den lagfästa tiden för väckande av talan, något som regeringen föreslår i 13 kap. 7 §. Av utlåtandet följer att möjligheten att genom kollektivavtal avvika från tiden för väckande av talan måste strykas i lagen, vilket innebär att 9 § blir en grundläggande bestämmelse gällande tid för väckande av talan.

Grundlagsutskottet vill också uppmärksamma att den föreslagna bestämmelsen enligt erhåll-

len utredning kan leda till att tiden för väckande av talan blir oskäligt kort i fråga om vissa fordringar.

Också en del av de experter lagutskottet hört har påtalat bristerna i bestämmelsen gällande tiden för väckande av talan. Bestämmelsen kan bland annat leda till att tiden för väckande av talan har hunnit gå ut innan skadan ens upptäckts. Så här kan det gå exempelvis när hälsan påverkats av att bestämmelsen om arbetarskydd överträtts, men sjukdomen har brutit ut först sedan tidsfristen på två år utlöp.

Enligt motiveringen till paragrafen gäller bestämmelsen inte sådana skador som arbetsgivaren skall ersätta och som har framkommit först efter det anställningsförhållandet upphört. Utskottet har informerats om att det skadeståndsrättsligt är självklart att paragrafen inte kan gälla ersättning för fordran som grundar sig på personskada. Utskottet hänvisar till de utfrågade domarnas åsikt att paragrafen, som den är formulerad, klart täcker samtliga skyldigheter som uppkommit i och med anställningsförhållandet men anser likväl inte att motiveringstexten är adekvat. För att trygga rättssäkerheten måste paragrafen kompletteras med en bestämmelse om att paragrafen inte gäller ersättning för personskada som drabbat den anställda, menar utskottet.

I övrigt har utskottet försökt analysera olika situationer i praktiken, som kan tänkas leda till att tiden för väckande av talan är alltför kort. Utskottet kunde konstatera att det i de flesta exemplen förekom en premiss som enligt den nya arbetsavtalslagen inte är möjlig. När det gäller brott mot konkurrensförbudsavtal kan tiden för att väcka talan bli knapp med hänsyn till att uppsägningstiden är högst sex månader och konkurrensförbudet gäller ett år.

Utskottet anser det i och för sig motiverat med en rätt kort tid för väckande av talan, bland annat med tanke på en tillförlitlig bevisföring, men anser att skyddet av individens rättigheter kräver att bestämmelsen ändras så att tiden för väckande av talan börjar löpa först sedan anställningsförhållandet upphört. Utskottet föreslår därför

att 13 kap. 9 § ändras som följer:

Med avvikelse från den allmänna preskriptionstiden om 10 år, förfaller rätten till fordran enligt denna lag när anställningsförhållandet upphör, om talan inte väcks inom två år från det att *anställningsförhållandet har upphört*.

Bestämmelsen i 1 mom. gäller inte ersättning för personskada som förorsakats av anställd. (Nytt 2 mom.)

5 Lag om ändring av lagen om arbetsdomstolen

Allmänt

Utskottet konstaterar att arbetsdomstolens kompetens ändras jämfört med den nuvarande. Enligt gällande lagstiftning handlägger och avgör arbetsdomstolen i egenskap av specialdomstol som första och sista rättsinstans tvistemål gällande arbetskollektivavtal och tjänstekollektivavtal samt tvister grundade på kollektivavtalslagar och tjänstekollektivavtalslagar som nämns i lagen om arbetsdomstolen. Arbetsdomstolens dom är slutlig och kan genast verkställas. Högsta domstolen kan dock återbryta en dom utfärdad av arbetsdomstolen på samma villkor som domar utfärdade av andra domstolar. Om propositionen godkänns ändras arbetsdomstolens kompetens såtillvida att domstolen också kommer att behandla besvärssärenden.

38 §. Regeringen föreslår att 38 § kompletteras med ett nytt 2 mom. om att det som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996) skall tillämpas vid behandling av besvärssärenden som avses i 1 § 3 mom. Enligt motiveringen till paragrafen avses med hänvisningen förvaltningsprocesslagens bestämmelser om besvärsskrifter, behandling och utredning av besvärssärenden samt rättegångskostnader. I övrigt kunde det praktiska förfarandet i allt väsentligt vara likt det nuvarande förfarandet vid arbetsdomstolen, sägs det i motiveringen.

I samband med utskottsbehandlingen har det framgått att den föreslagna skrivningen inte ger klart besked om det är högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen som är besvärinstans när ändring söks genom extraordinära rättsmedel i beslut som arbetsdomstolen fattat i egenskap av besvärinstans.

Utskottet menar att man i lagen om arbetsdomstolen exaktare bör ange de bestämmelser i förvaltningsprocesslagen som kan tillämpas. Enligt paragrafmotiveringen handlar det om

- bestämmelserna om besvärsskrifter, som ingår i 23—28 § förvaltningsprocesslagen
- bestämmelserna om handläggning och utredning av besvärssärenden, som ingår i 7 kap. i samma lag
- bestämmelserna om rättegångskostnader, som finns i 74 och 75 § i nämnda lag.

Eftersom förvaltningsprocesslagen inte tillämpas på andra punkter, är det klart att förfarandet i fråga om extraordinärt ändringssökande kommer att följa gammalt mönster. Detta innebär att extraordinärt ändringssökande enligt 37 § lagen om arbetsdomstolen över ett beslut av arbetsdomstolen alltid riktas till högsta domstolen.

Utskottet anser också att den föreslagna platsen för den nya bestämmelsen, ett nytt 2 mom. i 38 §, inte är den bästa möjliga. Den nuvarande 38 § kompletterar lagens övriga processbestämmelser, medan åter den nya bestämmelsen utgör ett undantag till allt det som sagts tidigare i lagen. Utskottet anser att bestämmelsen bättre passar som en ny 37 a §. Då kompletterar den nuvarande 38 § även den nya bestämmelsen, något som regeringen enligt propositionsmotiveringen åsyftat.

Utskottet föreslår

att det föreslagna nya 2 mom. i 38 § byts ut mot en ny 37 a § som följer:

37 a § (Ny)

Vid behandling av besvärssärenden som avses i 1 § 3 mom. tillämpas bestämmelserna om besvärsskrifter, handläggning

och utredning av besvärssärenden och rättegångskostnader i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Till följd av den föreslagna ändringen bör också ingressen i det femte lagförslaget ses över.

10 Lag om ändring av arbetstidslagen

38 §. Tid för väckande av talan. Regeringen föreslår att 3 mom. ändras i överensstämmelse med den nya arbetsavtalslagen. En likadan bestämmelse ingår i 13 kap. 9 § i det första lagförslaget.

I och med att utskottet föreslagit att 13 kap. 9 § skall ändras, föreslår det nu

att också 38 § 3 mom. arbetstidslagen ändras och får följande lydelse:

Efter anställningsförhållandets slut skall talan i fråga om fordran som avses i 1 mom., vid äventyr att fordran förfaller, väckas inom två år från det att *anställningsförhållandet upphörde*.

Lagförslagen 26—29

I vart och ett av lagförslagen 26—29 finns en hänvisningsbestämmelse till 12 kap. 1 § 2 mom. i den nya arbetsavtalslagen. Lagutskottet har ovan föreslagit en ny momentindelning för nämnda 12 kap. 1 §. Till följd härav föreslår utskottet

att 13 b § 2 mom. i lagförslag 26, 11 a § 2 mom. i lagförslag 27, 20 a § 2 mom. i lagförslag 28 och 50 § 2 mom. i lagförslag 29 ändras så att i dem hänvisas till 12 kap. 3 mom. arbetsavtalslagen.

Utlåtande

Lagutskottet anför värdsamt som sitt utlåtande

att arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet bör väga in det som sägs ovan.

Helsingfors den 11 december 2000

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Jyri Häkämies /saml (delvis)
Toimi Kankaanniemi /fkf
Annika Lapintie /vänst
Paula Lehtomäki /cent

Kari Myllyniemi /cent (delvis)
Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänst
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Marja Tiura /saml
Lasse Virén /saml.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Kaisa Vuorisalo

utskottsrådet Timo Tuovinen.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Arbetsavtalslagstiftningen utgör en plattform som hela arbetslivet står på. Denna lagstiftning binder alla arbetsgivare och arbetstagare. Detta är något som inte tillmätts tillräcklig betydelse när arbetsavtalslagen och de anknyttande lagarna beretts. Jämlikhetsprincipen bör följas i görligaste mån oavsett om arbetsgivarna eller arbetstagarna är organiserade. En hög organisationsanslutning på bägge sidor är i sig en bra sak och stöder en samhällelig stabilitet. Den grundlagsfästa negativa organisationsrätten bör dock garanteras utan att det uppstår särskilda problem eller ojämlikhet.

I regeringens förslag till lag om fastställande av kollektivavtals allmänt bindande verkan (lagförslag 2) befasts besvärsmöjligheten för dem som ingått kollektivavtal samt de arbetsgivar- och arbetstagarföreningar som senare har anslutit sig till respektive avtal, var och en särskilt, samt varje arbetsgivare eller arbetstagare vars rättsliga ställning i en anställning är beroende av kollektivavtalets allmänt bindande verkan. Företagarorganisationerna får inte denna besvärsmöjlighet.

För många små arbetsgivare är det, av kostnadsskäl eller av andra orsaker, varken lätt eller ändamålsenligt att ansluta sig till en arbetsgivarorganisation. Arbetsgivarföretag av denna typ spelar en viktig roll i synnerhet inom underleverantörs- och servicebranscherna. En ansenlig del av arbetsplatserna i vårt land finns uttryckligen vid dessa företag. Företagens intresseorganisa-

tion är inte part i kollektivavtalsförhandlingarna och därför är det skäligt att denna organisation i egenskap av representant för arbetsgivare som binds av kollektivavtal får besvärsmöjlighet enligt 10 §. Samtidigt får organisationen den rätt som avses i 7 §. Arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet bör i 10 § i det andra lagförslaget lägga till följande:

"...arbetsgivare eller arbetsgivarorganisation eller arbetstagare...".

Lagen om arbetsdomstolen bör ses över så att denna specialdomstol får samma sammansättning som en normal domstol. Följden härav vore att ärendena avgörs av oavhängiga domare efter att ha hört parterna. Arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet bör i sitt betänkande ta in följande uttalande:

Riksdagen förutsätter att regeringen utifrån en trepartsberedning vidtar åtgärder för att arbetsdomstolen skall få samma sammansättning som en oavhängig domstol.

Åsikt

Med stöd av det ovan sagda anför vi

att arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet utöver det som sägs i lagutskottets utlåtande beaktar synpunkterna ovan.

Helsingfors den 11 december 2000

Toimi Kankaanniemi /fkf
Kari Myllyniemi /cent

Mauri Salo /cent
Paula Lehtomäki /cent

